

zemědělci), na mobilitě společností, na jejich komplexitě nebo na tom, zda je praxí uskládnout zásoby potravin. Tyto kulturní asociace fungují ale dvousměrně, takže např. víme, že provozování kolektivních sportů se váže na vyšší intenzitu válčení. Repetitivní mezikulturní korelace přitom ukazují, že nejde o náhodná propojení, ale zdá se, že konkrétní formy univerzálií se navzájem spojují do určitých vzorců. Murdockovi a mnoha jeho následovníkům šlo o to tyto pravidelnosti prozkoumat a porozumět kauzalitě komponent. Podnítilo válčení vznik a provozování kolektivních sportů, nebo tomu bylo přesně naopak? Úsilí poodhalit tajemství kulturní evoluce lze také spatřit ve snaze identifikovat, které projevy chování můžeme relativně snad-

no zdůvodnit z hlediska jejich adaptační funkce (používání nástrojů, dělba práce, bydlení, právo a zákony atd.) na rozdíl od těch, jejichž původní účel zůstává skrytý pod nánosem fylogenetické tradice.

Mluvíme přitom stále o klasické antropologii, jež pro studium vývoje kultury udělala mnoho. Její koncepce však obsahuje slabinu, přejímanou i v Dějinách lidí: pohled, který zprostředkovává, není systémově diachronický. Zatímco charakteristika univerzálií společností historické Evropy je v knize chronologicky členěná od antiky po středověk, popisované chování Lakotů, Sanů, Hadza a dalších mimoevropských etnografických skupin je bezčasým snímek z etnografova fotoaparátu. Je to plochý obraz omezený horizontem

kontaktem se Západem. Bez přiznání, že „ti druzí“ mají svou minulost nijak nevztáženou k západní civilizaci, zůstává podstata diverzity a zároveň jednoty lidské kultury rozmazaná. Současný mezikulturní výzkum si je toho dobře vědom a vedle snahy o diachronii staví na vepsání vzájemných vztahů mezi kategoriemi kulturních domén a současně i jejich nositelů. Bez toho se popis kulturních univerzálií stává trochu kaleidoskopem. Velkolepým, ale márnivým.

**Academia, Praha 2022, 648 str.  
Doporučená cena 1 200 Kč**

Použitou literaturu uvádíme na webových stránkách Živy.

Jakub Hruška

RECENZE

## Michal Hořejší: Politika lesa

Politika lesa. Debata o Národním parku Šumava v letech 1991–2010. Tak se jmenuje kniha Michala Hořejšího, kterou vydala Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v ediční řadě Humanitas. Publikace analyzuje z hlediska lingvistiky dění (a samozřejmě vyhocené spory) okolo NP Šumava v letech 1991–2010, občas i mírně za tuto hranici. Pracuje metodou kritické analýzy diskurzu (CDA), která odhaluje, co výroky a tvrzení hlavních aktérů (politiků, vědců, aktivistů, samospráv, státní správy i mnohých dalších skupin, např. organizovaných turistů) vlastně znamenají, a co jimi ve skutečnosti chtěli říct a dosáhnout. Jinak řečeno, CDA vnímá text jako médium nesoucí, resp. ukrývající zájmy konkrétních sociálních skupin.

Jak jistě čtenáři Živy vědí, od počátku vzniku NP Šumava bylo nejdůležitějším tématem, jak zacházet s horským smrčovým lesem, který se „rozpadá“ pod ataky kůrovce a vichřic. Zatímco v počátcích vzniku NP stála idea, že „šumavský prales“ lesnickými postupy v horizontu „jednoho až dvou obmýtí“, tedy v průběhu 100–200 let znovu vypěstujeme, velmi brzy se tato myšlenka ukázala nereálnou a nastal dlouholetý spor, jak s lesem v národním parku nakládat. Během více než dvacetiletého trvání diskurzu o NP Šumava se výchozí spor o způsob správy horských lesů transformoval ve vysoce exponovaný střet identit, který byl zajištěn zejména prosazením obrazu pevné koalice vědců a aktivistů, jež stanula proti „přirozeným zájmům lidu“ reprezentovaným krajskými hejtmany, místními senátory, ale i třeba tehdy budoucím prezidentským kandidátem Milošem Zemanem. To, že nakonec došlo nikoli ke konsenzu, ale k mocenské dohodě, je bezpochyby i výsledkem čistě mocenského diskurzu, který se přes 20 let vedl (a s menší intenzitou stále vede). Dnes je na 28 % NP Šumava vyhlášena přírodní, tedy zcela bezzásahová zóna, s pravděpodobnou možností rozšíření na více než 50 % po r. 2034.



Sám autor v závěru knihy konstatuje, že „nesamozřejmá představa o nutnosti vyvažovat potřeby regionálního rozvoje a ochrany přírody, která je operacionalizována jako hledání rovnováhy mezi divočinou a výstavbou, a která trvale ovlivňuje způsob spravování rozsáhlých území, je produktem toho, jak je problematika NP Šumava dlouhodobě uchopována a ztvárněna jazykově. Těžba stromů totiž nezvyšuje kvalitu (šumavské) přírody a budování ubytovacích kapacit nezvyšuje kvalitu života v místních obcích. Naopak. Dohoda na jejich umožnění stejně jako převažující přesvědčení o jejich nevyhnutelnosti je důsledkem a dokladem moci, již nad jinými sociálními praxemi uplatňuje jazykový provoz, který se nazývá diskurzem. Jen ten způsobil, že nejlepší možná dohoda o budování zónací NPŠ neumožňuje ani adekvátní ochranu, ani vhodný, tedy udržitelný rozvoj lokálních sídel.“

**1** Michal Hořejší z Ústavu českého jazyka a teorie komunikace Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Ústavu bohemistiky FF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích při křtu knihy Politika lesa v pražské kavárně Unijazz 6. března 2023 odpovídá na otázku během diskuze. Té se zúčastnili také Zuzana Vlasatá z Deníku Referendum a Jaromír Bláha z Hnutí Duha. Foto J. Hruška

Knihou představuje výsledky analýzy korpusu více než 7 tisíc novinových článků a ukazuje, že diskurz nestojí někde na okraji a že slova neznamenají méně než činy.

Jako dlouholetý aktér tohoto sporu jsem knihou nadšen. Ukazuje totiž, mimo jiné, jak člověk neobjektivně vnímá i svá vlastní slova. Přestože jsem si byl při poskytování mnoha rozhovorů nebo účasti v televizních a rozhlasových pořadech různého typu vždy „jist“, že hovořím jasně a srozumitelně a mé argumenty jsou „neprůstřelné“, kritická analýza mě jednoznačně usvědčila z ambivalence až nejasnosti mnohých vyjádření. Proto knihu všem přírodovědcům vřele doporučuji k bedlivému prostudování!

**Filozofická fakulta Univerzity Karlovy,  
Praha 2022, 266 str.  
Doporučená cena 310 Kč**